

Dawid Bzorek

University of Warsaw (Poland)

ORCID: 0000-0002-6549-2873

**Sprawozdanie z III Międzynarodowej Konferencji
Naukowej z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania
w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców
ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)*
Warszawa, 20 grudnia 2021 roku**

W dniu 20 grudnia 2021 roku w Pracowni Dziejów Polsko-Ukraińskich Stosunków Literackich Katedry Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się III Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)*. Tematem tegorocznej edycji byli **Autorzy dzienników jako świadkowie epoki**. Konferencja została otwarta przez Prodziekan ds. Naukowych Wydziału Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. **Ewę Żebrowską**, która bardzo serdecznie przywitała uczestników konferencji i życzyła wszystkim owocnej pracy naukowej. Następnie głos zabrała kierowniczka Katedry Ukrainistyki dr **Katarzyna Jakubowska-Krawczyk**, która zaakcentowała, że cykliczność owego święta naukowego jest miejscem do kreowania i podtrzymywania dialogu między naukowcami. Kierownik Pracowni prof. **Walentyna Sobol** podziękowała wszystkim przybyłym i zaprosiła na pierwszą część konferencji pt. **Ad fontes**. Jej moderatorami byli: prof. dr hab. **Teresa Chynczewska-Hennel**, kierowniczka Katedry Historii Nowożytnej i Edytorstwa Źródłowego Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku oraz dr **Ihor Stamboł**, docent Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatologii Instytutu Dziennikarstwa Kijowskiego Uniwersytetu im. Borysa Hrinchenki.

Pierwszy referat wygłosiła prof. dr nauk filologicznych **Oksana Slipuszko**, kierowniczka Katedry Historii Literatury Ukraińskiej, Teorii Literatury i Twórczości Literackiej Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Filologii Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki. Prelegentka wystąpiła z referatem pt. *Ідея свободи у творчості середньовічного книжника Іларіона: антична й автентична традиції*. W swoim referacie podkreśliła, że po raz pierwszy określenie problematyki egzystencji pojawia się dzięki obrazom-symbolom zawartym w utworze *Слово о Законѣ и о Благодѣти* napisanej w pierwszej połowie XI wieku przez Hilariona Kijowskiego. Oddając hołd średniowiecznemu kanonowi, autor starał się utwierdzić własną konfesyjną identyczność i to właśnie było największym przejawem wolności. Kolejny referat pt. *Anton Ždanowicz płk kozacki w świetle diariusza i korespondencji hetmana litewskiego Józefa Radziwiłła* wygłosił prof. dr hab. **Mirosław Nagielski** z Katedry Historii Nowożytnej Instytutu Historycznego Wydziału Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Postać płka kijowskiego Antona Ždanowicza często występuje w diariuszu i korespondencji hetmana litewskiego Józefa Radziwiłła i to nie tylko w związku z kampanią 1651 roku, lecz także mediacji, którą za pośrednictwem tego dowódcy kozackiego podjął się hetman w latach 1653–1654 między Rzeczpospolitą a Bohdanem Chmielnickim. Hetman litewski był zdania, że wobec wojny z Moskwą w 1654 roku należy pójść na ustępstwa wobec Kozaczyzny zaporoskiej i skłonić Bohdana Chmielnickiego do zerwania sojuszu z Moskwą. Akademik Narodowej Akademii Nauk Ukrainy **Rostysław Radyszewski**, prof. dr nauk filologicznych Katedry Polonistyki Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Filologii Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki wygłosił referat pt. *Йосип Верещинський. Листи про Україну*. poświęcony problematyce listów Josypa Wereszczynskiego. Naukowiec zebrał, przeanalizował, przełożył na język ukraiński i przygotował do druku listy o Ukrainie. Owe listy miały konkretnych adresatów, m.in. Jana Zamoyskiego czy Stanisława Żółkiewskiego. Doktor **Andrij Bowhyria**, przedstawiciel Instytutu Historii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy zaprezentował badania pt. *Матеріали про політичні злочини*

в Гетьманщині XVIII ст. як різновид его-документів. Jak zaznaczył naukowiec, materiały instytucji śledztw politycznych Imperium Rosyjskiego XVIII wieku, tzw. sprawy słowa i czynu, które dotyczyły wizerunku majestatu, są cennym źródłem rekonstrukcji mentalności ludności Hetmańszczyzny. Są niezwykle pouczające w kontekście codziennego, niesakralnego postrzegania władzy i jej atrybutów, świadczą o świadomości zwykłych mieszkańców ukraińskiej autonomii na temat wydarzeń politycznych. Doktor hab. **Mariusz Robert Drozdowski**, pracownik naukowy Katedry Historii Nowożytnej i Edytorstwa Źródłowego Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku, przedstawił referat pt. *Wyobrażenia Iwana Mazepy w kozackiej historiografii*. Referat został poświęcony ukazaniu wizerunku hetmana Iwana Mazepy w historiografii kozackiej końca XVII i pierwszej połowy XVIII wieku. Autor wykazał, że obraz Mazepy, który pojawia się na kartach analizowanych dzieł, był wielobarwny i nie jednoznaczny. Można odnaleźć portrety ukazujące hetmana jako osobę rodu szlacheckiego, inteligentną i zdolną do różnych spraw, wytrawnego wodza kozackiego wiernie służącego carowi moskiewskiemu, hetmana całej Ukrainy dbającego o jej interesy polityczne, gospodarcze i wyznaniowe, podstępnego, zdradliwego, chytrego lisa, nieugiętego obrońcę kozackich wolności i praw, hetmana dążącego do zjednoczenia i niepodległości Ukrainy czy wreszcie wyzwoliciela Ukrainy z niewoli moskiewskiej.

Po krótkiej przerwie rozpoczęła się druga część konferencji, której tematem był *Ojciec i syn. Rocznica 350-lecia urodzin Filipa Orlika (1672–1742) i 320-lecie urodzin Hryhora Orlika (1702–1759)*. Moderatorami zostali: dr **Oxána Kovács** z Katedry Ukrainistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej i Bałtyckiej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie oraz dr hab. **Mariusz Robert Drozdowski**. Pierwszą prelegentką tej części została prof. dr hab. **Walentyna Sobol**, naukowiec z Pracowni Dziejów Polsko-Ukraińskich Stosunków Literackich Katedry Ukrainistyki Wydziału Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Jej referat pt. *Зустріч батька з сином у 1730 у Салоніках (на матеріалі копії та оригіналу рукопису)* przedstawiał przeanaliz-

zowany przez badaczkę obszerny fragment diariusza Filipa Orlika (1762–1742) z okresu od maja do czerwca 1730 roku, porównanie oryginalnego rękopisu z jego skróconą kopią stworzoną przez anonimowych polskich paleografów. To najbardziej serdeczny i empatyczny fragment o szczęśliwym spotkaniu Filipa Orlika z jego synem Hryhorem Orlikiem (1702–1759). Kolejną badaczką była prof. dr nauk filologicznych **Iryna Dmytryszyn** z Narodowego Instytutu Języków i Kultur Orientalnych w Paryżu, która przedstawiła badania pt. *Меморандуми Г. Орлика в ракурсі самоідентифікації*. Autorka nowoczesnego badania *Hryhorij Orlik albo Kozacka nacja w dyplomacji francuskiej* (Tempora, Kijów 2019, 496 ss.) przeanalizowała kilka memorandumów syna Filipa Orlika – bohatera Francji Hryhora Orlika. Zaakcentowała ona, iż we Francji przetrwało wiele dokumentów o Hryhorze Orliku, umieszczonych obecnie w wielu archiwach. Ostatnim referentem był mgr **Dawid Bzorek**, przedstawiciel Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego, członek Pracowni Dziejów Polsko-Ukraińskich Stosunków Literackich Katedry Ukrainistyki Wydziału Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Zaprezentował on referat pt. *Motyw przyjaźni i samotności w „Diariuszu podróżnym” (1720–1723) Filipa Orlika*, którego metodologiczną podstawą analizy była *Historia życia prywatnego*. Przedstawił on przejawy samotności oraz przyjaźni w początkowej części diariusza Filipa Orlika, którą rzeczywiście można nazwać podróżną.

Trzecią część konferencji pt. *Wyzwania XX–XXI wieku* modelowali prof. dr nauk filologicznych **Oksana Slipuszko** oraz prof. dr hab. **Mirosław Nagielski**. Pierwszą prelegentką tej części została prof. dr hab. **Teresa Chynczewska-Hennel** z referatem pt. *Między Slavia Latina a Slavia Orthodoxa. Dyskusja Ihora Skoczylasa z koncepcją Riccardo Picchio*. Obaj naukowcy nigdy się nie poznali i – jak zaakcentowała prelegentka – dzieliły ich dwa pokolenia, ale myśl ludzka nie ma wieku, nie zna granic, zwycięża to, co jest skończonością trwania na ziemi. Riccardo Picchio sławista włoski, stworzył pojęcia *Slavia orthodoxa* i *Slavia romana (latina)*, które wzbudziły dyskusję w świecie naukowym, ale też niemałe wątpliwości. Ihor

Skoczyłaś przez lata swej pracy polemizowała z tymi pojęciami, uważając, iż w istocie mamy do czynienia z obrazem świata słowiańskiego złożonego z trzech wymiarów jako: *Slavia latina*, *Slavia orthodoxa* i *Slavia unita*. Profesor dr nauk filologicznych, czołowa badaczka Instytutu Literatury im. Tarasa Hryhorowycza Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy **Ludmiła Tarnaszynska** przedstawiła badania pt. *Его-дискурс українського шістдесятиництва як зріз епохи вивільненої свободи*. Referat zwracał uwagę na szereg kwestii ego-dokumentów (pamiętniki, epistolaria Iwana Dziuby, Łesia Taniuka, Iwana Swiłycznego, Iryny Żylenki, Walerija Szewczuka, Mychajłyny Kociubyńskiej itd.) w dyskursie ukraińskim lat sześćdziesiątych. W szczególności podkreśla się, że właśnie w tych dokumentalnych świadectwach z silnym czynnikiem subiektywnego „ja” pokazano wycinek epoki „wyzwolonej wolności”, kiedy to potępienie kultu Stalina i odwilż Chruszczowa doprowadziły do powstania nowej generacji ukraińskich intelektualistów – ukraińskiego szistdesiatnyctwa jako nowego etapu społecznej i społeczno-kulturowej transformacji społeczeństwa ukraińskiego w warunkach imperialnej Ukrainy i prób wyzwolenia się dysydentów z tego zniewolenia. Doktor **Oxána Kovács** w swoim referacie *Україністика в Угорщині* przedstawiła zarówno współczesność, jak i historię kształtowania się studiów ukrainistycznych na Węgrzech. Dziś ukraińskie studia na Węgrzech są reprezentowane na trzech uniwersytetach: Uniwersytet im. Loránda Eötvösana w Budapeszcie, Uniwersytet Segedyński i Uniwersytecie w Nyíregyházie. Ostatni referat przedstawił dr **Ihor Stambol**. Tytuł referatu: *Мемуари першого дипломатичного призначення Незалежної України: від задуму до книги*. Jest on poświęcony specyfice tworzenia książki memuarów pierwszego kandydata dyplomatycznego niepodległej Ukrainy i pierwszego ambasadora w Rosji Wołodymyra Kryżaniwskiego. Zwrócił uwagę na techniczne i teoretyczne aspekty przeprowadzania wywiadów, transkrypcji, komponowania i redagowania pamiętników.

Po zakończeniu ostatniej części konferencji odbyła się owocna dyskusja, w której wzięli udział wszyscy uczestnicy. Następnie omówiono krótko nowości wydawnicze: zaprezentowaną przez dr **Andrija**

Bowhyrię autorską monografię pt. „Слово і діло”. Політичні злочини та політичний розшук в Гетьманищині XVIII ст., prof. dr nauk filologicznych **Irynę Dmytryszyn** oraz dr **Ihora Stambola** – W. Kryżaniwski *МИ ЗНОВУ ЗДОБУЛИ ДЕРЖАВНІСТЬ. Спогади першого посла незалежної України в Росії.*

Zdaniem wszystkich prelegentów i organizatorów III Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)* odbyła się na bardzo wysokim naukowym poziomie oraz nakreśliła perspektywy nowych tematów dla wspólnych polsko-ukraińsko-węgiersko-francuskich badań. Następna edycja konferencji odbędzie się w listopadzie 2022 roku.